

Asia: VN/31665/2021

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston Suomen ohjelma 2021-2027

Lausunnonantajan lausunto

1. Ohjelman strategia

Ohjelma on huolellisesti valmisteltu, strategiset linjaukset hyvin perusteltuja. Luke kommentoi ohjelman strategian osalta TKI-toimintaan liittyviä asioita. Innovaatio-ohjelmien muuttaminen aiempaa yrityslähtöisemmiksi on kannatettavaa ja luo edellytyksiä tavoitteiden nopeammalle saavuttamiselle. On kuitenkin huomattava, että useilla kalatalouden aloilla on paljon pieniä toimijoita ja näiden moninaisten kehitystarpeiden kokoaminen yhtenäisiksi tutkimus- ja kehitysagendoiksi vaatii laajaa vuoropuhelua, jolle on varattava riittävästi aikaa ennen TKI-työn käynnistämistä. Lisäksi erityisesti kalastussektorilla toimijat ovat pieniä, resurssit vähäisiä ja kehitysajat saattavat keskittyä lähinnä omaan toimintaan, jolloin laajempi toimijajoukko ei välttämättä hyödy yksittäisistä kehitystöistä. Olisi tarkoituksenmukaista, että osa kehittämisestä ja tutkimuksesta voitaisiin tehdä myös ilman yritysten kiinteää osallistumista toimintaan. Innovaatio- ja koulutuseteleiden käyttöönotto on kannatettavaa ja niihin pitää varata rahoitus ennakoiden niin, ettei rahoitusta tarvitse irrottaa innovaatio-ohjelmista toteutuksen ollessa jo käynnissä.

2. Kaupallinen kalastus ja kalavarojen tilan parantaminen sekä kalastuksen valvonta ja tiedonkeruu (SWOT, valinnat, perustelut, rahoitettavien toimien kuvaus ja rahoitusehdotus)

Ohjelmassa todetaan useaan otteeseen kalakantojen olevan pääosin hyvässä kunnossa ja kaupallisen kalastuksen olevan ekologisesti kestäväällä tasolla. Tämä on hyvin yleinen käsitys, mutta itse asiassa tietoa useimpien lajien kalakannoista ja kalastuksen kestävydestä lukuun ottamatta kiintiölajeja on rajoitetusti. Tähän liittyy myös oleellisesti kalastuksen optimointiin ja saalispotentiaaliin liittyvät kysymykset sekä kalastuksen ohjaus/säätelyjärjestelmän luominen ja toiminnan ylläpito. Luotettava ja kaikkien osapuolten hyväksymä tieto kalakannoista on myös tärkeä elementti lupapoliittisissa kysymyksissä ja uusien sopimusmallien kokeiluissa. Tämän perusteella myös kalakantojen seurantaan ja tutkimukseen käytettävät resurssit tukevat toimintalinja 1 toteutumista.

SWOT-analyysissä on hyvin tunnistettu kaupallisen kalastuksen toimintaympäristöön liittyvät tekijät. Kuitenkin kalastus nähdään hyvin usein pienimuotoisena perheyriyksen tasolla tapahtuvana toimintana, vaikka paremman kannattavuuden saavuttamiseksi olisi ehkä syytä ohjata kehitystä suurempiin yksiköihin.

Rahoitusehdotuksen mukaan tiedonkeruun EMKVR-rahoituksen määräksi rahoituskaudella 2021–2027 on kaavailtu n. 17 miljoonaa euroa, mikä on 0,8 miljoonaa euroa vähemmän kuin edellisellä rahoituskaudella. Luken arvion mukaan rahoituksen aleneminen muodostaa riskin sille, että Suomi kykenisi täyttämään tiedonkeruuelvoitteensa EU-lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Perustelemme asiaa seuraavasti:

1) Toiminnan tehostamisella tai hallinnon yksinkertaistamisella ei ole nopeasti saatavissa merkittäviä säästöjä. Luke pyrkii kehittämään toimintaa kustannustehokkaaseen suuntaan, ja lisäksi hallinnon yksinkertaistamiseen tähtääviä toimia suunnitellaan yhteistyössä MMM:n ja ELY-keskuksen kanssa. Tiedonkeruun kustannukset koostuvat ennen kaikkea henkilöstö- ja muista kustannuksista, jotka liittyvät EU-lainsäädäntöön perustuvien tiedonkeruuelvoitteiden täyttämiseen. On todennäköistä, että yleinen kustannuskehitys nostaa kustannuksia myös tämän ohjelmakauden aikana.

2) Tiedonkeruuseen on tullut komission vaatimusten ja EU-lainsäädännön muuttumisen vuoksi lisätehtäviä vuodesta 2022 alkaen, jotka on kirjattu Suomen kalastus- ja vesiviljelyalan tietojen keruuta koskevaan vuosien 2022–2024 työsuunnitelman. Velvoittava työsuunnitelma on hyväksytty komission täytäntöönpanopäätöksellä 22.12.2021. Merkittävimpänä uutena tehtävänä on kaupallisen kalastuksen sivusaalistiedonkeruun parantaminen, jota koskien komissiolta tuli nootti heinäkuussa 2021. Tällä hetkellä Suomessa kerätään sivusaalistietoa lakisääteisesti kalastuspäiväkirjojen ja saalisilmoitusten yhteydessä. Kalastajien omaan ilmoitukseen perustuvaa sivusaalistiedonkeruuta pidetään kuitenkin riittämättömänä. Tämän vuoksi työsuunnitelmaan kirjattiin pilottiluontoinen ohjelma sivusaalistarkkailijoiden mukanaolosta trooli- ja rysäluksilla vuosina 2022–2024. Toinen komission suosittama keino sivusaaliin valvontaan on kameravalvonta verkkokalastusta harjoittavilla aluksilla. Kameravalvontaa ei ole sisällytetty tiedonkeruun työsuunnitelmaan, mutta pyrimme vastaamaan tähän haasteeseen muilla tutkimuksen keinoilla. Sivusaaliin seurannan kehittämiseen voi ilmetä lisäpainetta vielä pilottijakson jälkeen. Toinen työsuunnitelmaan kirjattu lisätehtävä liittyy ankeriastiedonkeruuseen. Jokeen nousevien nuorten ankerioiden määrää aletaan selvittämään Kokemäenjoessa. Tämä perustuu EU-MAP:in vaatimukseen, että ankeriaasta on kerättävä tietoa kaikissa sen elinvaiheissa. Lisätehtävät merkitsevät suurempaa työpanosta ja siten korkeampia tiedonkeruukustannuksia.

3) EU-tiedonkeruun kehittyminen on dynaaminen prosessi, jota muovaavat alueellinen yhteistyö ja politiikan muuttuvat tietotarpeet paitsi kalastuspolitiikan, mutta tulevaisuudessa myös ympäristöpolitiikan puolelta (esim. ilmeisesti EU:n biodiversiteettistrategian kautta nousnut vaatimus sivusaalistiedonkeruun parantamiseen). On tarpeen varautua siihen, että tiedonkeruun tarpeet ja tehtävät voivat muuttua tai laajentua hyvinkin nopeasti. Myös tiedonkeruun merkitys tieteellisen tiedon tuottajana erilaisiin päätöksentekoprosesseihin kasvaa. Tätä pohjaa vasten

riittävän rahoituksen turvaaminen nykyisiin ja tuleviin tiedonkeruun tehtäviin joka tilanteessa on ensiarvoisen tärkeää.

Luonnonvarakeskuksen näkemys on, että tiedonkeruun rahoitustarve tällä ohjelmakaudella on kustannuskehityksen ja uusien tietotarpeiden takia suurempi kuin edeltävällä kaudella, ja rahoituksen leikkaaminen vaarantaa lakisääteisten tiedonkeruutehtävien täysipainoisen toteuttamisen erityisesti ohjelmakauden loppupuolella, mikäli korvaavaa rahoitusta ei ole saatavilla. Luonnonvarakeskus esittää, että tiedonkeruun rahoitustarvetta seurataan säännöllisesti yhteistyössä MMM:n kanssa ohjelmakaudella 2021–2027, jotta Suomen tiedonkeruuvetoitteiden toteuttaminen ei vaarannu. Rahoituksen leikkaantuessa erityisesti kehittämistoimiin tiedonkeruussa olisi tarpeen löytyä lisärahoitusta.

3. Kestävä vesiviljely sekä jalostus ja kauppa (SWOT, valinnat, perustelut, rahoitettavien toimien kuvaus ja rahoitusehdotus)

Lausunnolla oleva ohjelma on aiempien rakennekausien tapaan nostanut esille ympäristölainsäädännön tulkinnan merkityksen vesiviljelyn kestävä kasvun aikaansaamiseksi. Tuotanto on parin viimeisen vuoden aikana kääntynyt nousuun ja uusia hankkeita suunnitellaan pohjana tutkittu, puolueeton ja ajantasainen tieto ympäristövaikutuksista. Hallinnon vuoropuhelu ja neutraali kansalaisviestintä perustuvat myös tutkittuun tietoon ja sen tuottamisessa EMKR-rahoitus on ollut ja tuleva EMKVR-rahoitus tulee olemaan tärkeässä roolissa, sillä muuta soveltuvaa rahoitusta on rajallisesti.

Uusien kasvatustekniikoiden käyttöönotto on osoittautumassa ennakoitua vaikeammaksi. Avomerialueen kovat olosuhteet ja kiertovesikasvatuksen heikko kannattavuus haastavat odotuksia nopeasta tuotannon kasvusta. Uusia avauksia ja niiden tukemista EMKVR-rahoituksesta tarvitaan, sillä vesiviljelytuotannon kasvu on aivan keskeistä kotimaisen kalan käytön nousulle.

Iktyonomikoulutuksen lakattua vesiviljelyn työvoiman koulutus on pitkälti yritysten harteilla. Kun peruskoulusta päässeiden koulutus ei ole tuottanut tulosta, ohjelmakaudella tulisi panostaa entistä enemmän oppisopimuskoulutukseen, työntekijöiden ammattitutkintoihin ja lyhyempiin koulutusjaksoihin, jotta uudistavalle alalle saadaan osaamista. Osaajien saaminen alalle vaatii myös muiden hallinnonalojen ja rahoitusinstrumenttien panostusta.

4. Kalatalouden paikallinen kehittäminen (SWOT, valinnat, perustelut, rahoitettavien toimien kuvaus ja rahoitusehdotus)

Kaupallisen kalastuksen kehittämisessä Leader-toimintatapa ja kalatalousaktivaattorit ovat osoittautuneet hyväksi toimintamalliksi. Silti innovaatio-ohjelmissa yhteistoimintaa aktivaattorien kanssa on syytä tiivistää, mikä ohjelmassa onkin huomioitu panostamisena viestintään. Alueelliset ongelmat ja ratkaisut niihin ovat usein sovellettavissa myös muilla alueilla. Toisaalta paikallistasolla voi olla lukkiutuneita toimintatapoja ja selkeitä tarpeita tiedon lisäämiseen, jota ulkopuolinen toimija voi tuoda toimintaympäristöön.

5. Meripolitiikka (SWOT, valinnat, perustelut, rahoitettavien toimien kuvaus ja rahoitusehdotus)

-

6. Muu palaute

-

Vielma Jouni
Luonnonvarakeskus